

BİBLİYOGRAFYA :

Süzenî, *Dîvân* (nşr. Nâsirüddin Şah Hüseyinî), Tahran 1338 hş., neşredenin girişi, s. 1-28; Avfî, *Lübâb*, II, 191-198; Rızâ Kulu Han Hidâyet, *Mecma'u'l-fuşâhâ* (nşr. Mûzâhîr Musaffâ), Tahran 1340 hş./1961, II, 703-708; Storey, *Persian Literature*, V/2, s. 546-550; Safâ, *Edebîyyât*, II, 622-626; Rypka, *HLL*, s. 214-215; Ethé, *Târîh-i Edebîyyât*, s. 117-118; M. M. Yunus, *es-Süzenî es-Semerkanî ve şî'rühü'l-câd*, Kahire 1989; Bedî-üzzaman Fîrûzanfer, *Sûhan ü Sûhanverân*, Tahran 1369 hş., II, 315-322; Abdülhüseyn Zerrînkûb, *Nağd-i Edebî*, Tahran 1373 hş., s. 217; a.mlf., *Ez Güzeşte-yi Edebî-yi İrân*, Tahran 1375 hş., s. 293-294; Alizâde, "Süzenî-yi Semerkandî", *Dânişnâme-yi Edebî-i Fârsî* (nşr. Hasan Enûşe), Tahran 1380 hş., I, 526-527; F. C. de Blois, "Süzenî", *El²* (İng.), IX, 916; Gulâm Mustafa Han, "Süzenî", *UDMİ*, XI, 449-452.

NİMET YILDIRIM

SÜZÎ

(سوزی)

(1765-1830)

Mutasavvıf, divan şairi.

Sivas'ta doğdu. Adı Ahmed'dir. Halvetiyye tarikatının Şemsiyye kolunun kurucusu Şemseddin Sivâsî'nin (ö. 1006/1597) torunlarından. İlmî ve tasavvufî bir çevrede iyi bir eğitim alarak yetişti. Dinî bilgileri Hâdimî'den, tasavvufu ilgili bilgileri Şeyh Abdülmecid Efendi'den öğrendi. 1198'de (1784) hacca gitti. Sivas'a dönüşünden sonra Şemsî Dergâhı'nda postnişin oldu. Süzî 1246 (1830) yılında Sivas'ta vefat etti ve Sivas Meydan Camii'ndeki Şemseddin Sivâsî Türbesi'ne defnedildi. Yusuf Akyurt'un *Sivas Şehri* (*Resimli Türk Abideleri*) adlı eserinde (XVII, şekil 53) mevcut Kara Şemseddin Sivâsî Türbesi krokisine göre 18 numaralı mezar Süzî Ahmed Efendi'ye aittir. Divanında yer alan, Halvetiyye tarikatı silsilesini anlattığı bir manzumede (s. 22) kendisinin Şemseddin Sivâsî'den

sonra yedinci şeyh olduğunu ve Şeyh Abdülmecid Efendi'den el aldığını belirtmektedir.

"Süzi" mahlasını kullanan şairin şiirlerinde pek başarılı olduğu söylenemez. Nitekim kendisi de divanın sonunda yer alan uzunca bir manzumesinde, "Gerçi nâ-mevzun mühmel çok-durur bunda kelâm" mısraı ile şiirlerinin sanat değerinin fazla olmadığını ifade etmiş, İbnülemin Mahmud Kemal de, "Kişi noksânını bilmek gibi irfân olmaz" sözünü bu kanaate iştirakini belirtmiştir. Manzumelerinden bir kısmı ilâhi olarak bestelenmiştir.

Eserleri. 1. *Divan*. Müstezad nazım şekliyle yazılmış iki, kaside şeklinde bir münâcât ve iki na'tla başlayan divanda daha sonra tasavvufî şiirler yer almaktadır. 192 sayfadaki ibaret divan Şemseddin Sivâsî'nin mevlidinden seçilmiş bölümlerin de ilâvesiyle Mehmed Eşref Efendi tarafından bastırılmıştır (bk. bibl.). Çeşitli yazma nüshaları bulunan eser üzerinde (Kaplan, I/1 [1994], s. 42) Ayşe Ulusoy *Suzi Divanı* (*Tenkittli Neşir*) (2004, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü) ve Metin Ceylan (1999, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü) yüksek lisans çalışması yapmışlardır. 2. *Sülûknâme*. *Tarikatnâme* adıyla da bilinen eserde sülûk ve tarikat âdâbından bahsedilmektedir. Mensur olup içinde yer yer manzum kısımlar da bulunan eserin Süleymaniye Kütüphanesi'nde üç nüshası tesbit edilmiştir (Osman Huldî Öztürkler, nr. 63/14; Hacı Mahmud Efendi, nr. 3131/2; Mihrişah Sultan, nr. 198/1). 3. *Pendnâme*. Tasavvufî nasihatlerden ibaret olan doksan altı beyitlik mesnevide zâhir ve bâtin ilminden, mücâhededen, kötü huylardan arınmaktan vb. hususlardan bahsedilmektedir. Eserin Süleymaniye Kütüphanesi'nde iki yazması mevcuttur (Osman Huldî Öztürkler, nr. 63/7; Mihrişah Sultan, nr.

198/2). Manzumenin tenkittli neşirini bir makale halinde yayımlayan Mahmut Kaplan (bk. bibl.) matbu bir nüshası daha olduğunu bildirmektedir. Eser ayrıca Alim Yıldız tarafından yayımlanmıştır (bk. bibl.). Kaynaklarda Süzî'nin *Kasîde-i Bür'e Tercümesi* adlı bir eserinden daha bahsedilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Süzi, *Divan*, İstanbul 1290; *Osmanlı Müellifleri*, I, 89; İbnülemin, *Son Asır Türk Şairleri*, III, 1743-1744; *İzâhu'l-meknûn*, I, 509; Yusuf Akyurt, *Sivas Şehri* (*Resimli Türk Abideleri*), TTK Ktp., Latin Harfli Yazmalar, nr. 594, XVII, şekil 53; Alim Yıldız, *Sivaslı Şairler Antolojisi*, İstanbul 2003, s. 42-45; a.mlf., "Ahmed Süzi ve Pendnâmesi", *Osmanlılar Döneminde Sivas Sempozyumu* (21-25 Mayıs 2007), *Sempozyum Bildirileri*, Sivas 2007, II, 353-360; Mahmut Kaplan, "Ahmed Süzi ve Pend-nâmesi", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, I/1, Van 1994, s. 41-52; "Ahmed Süzi Efendi", *TDEA*, I, 75.

HASAN AKSOY

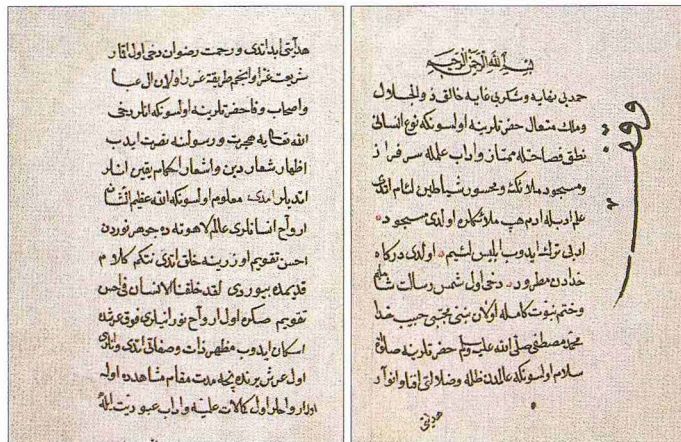
SÜZÎ ÇELEBİ

(ö. 931/1524)

Gazavatnâme'siyle tanınan Osmanlı şairi.

1455-1465 yılları arasında Prizren'de doğdu. Adı Mehmed b. Mahmûd b. Abdullâh'tır. Nakşibendî tarikatına mensup olduğundan Süzî-i Nakşibendî, bazı kaynaklarda ise Süzî-i Rûmî, Süzî-i Pürzerrînî, Mevlânâ Süzî, Sozi Çelebi / Efendi / Baba gibi isimlerle de anılmaktadır. Kardeşi Nehârî ile birlikte başladığı medrese tahsilini bir gönül macerası yüzünden tamamlayamadı. Daha sonra Mihaloğulları'ndan Plevne kolunu temsil eden Gazi Ali Bey'in (ö. 906/1500) maiyetine girerek onun akınlarını yazdı. Ali Bey'in vefatından sonra oğlu Mihaloğlu Mehmed Bey'in yanında bulunarak onun da akınlarını yazmaya devam etti. 916'da (1510) Prizren'e döndü. Burada İlyas Hoca mahallesinde Bistrica suyu kenarında bir mescid, medrese ve kütüphane, medresenin hemen yanına yakın zamana kadar kullanılmakta olan bir çeşme ile külliye şehrin diğer tarafıyla irtibatını sağlamak üzere bir köprü yaptırdı. İnşa edildiği dönemdeki taş işçiliğinin güzel bir örneği olan köprünün bugün sadece bir gözü ayaktaadır. Osmanlı mimarisinin en eski örneklerinden biri olan Süzî Camii ise yapılan özensiz onarımlar yüzünden günümüzde farklı bir kimliktedir (Ayverdi, bk. bibl.).

Süzî Çelebi, Kalkandelen'de (Virmişa) halka zulmeden bir kadıyı yazdığı bir ga-

Süzî'nin *Sülûknâme* adlı eserinin ilk iki sayfası (Süleymaniye Ktp., Mihrişah Sultan, nr. 198/1)

Sûzî Çelebi vakfînâmesi (Virniça, s. 40)

zelle padişaha şikâyet etti ve onu azlettirdi. Bu olayla padişahın takdirini kazanan şaire Yavuz Sultan Selim, Prizren yakınlarında bugün de mevcut olan Grajdaniç çiftliğine verdi. Buranın gelirini yaptırdığı cami ve medreseye vakfettiği, 919 (1513) tarihli bir sûreti günümüze ulaşan vakfînâmesinden anlaşılmaktadır. Sûzî Çelebi vefatına kadar bu camide imamlık ve medresede hocalık yaptı. 1 Muharrem 931'de (29 Ekim 1524) Prizren'de vefat etti ve camisinin hazîresine defnedildi. Sûzî vakfiyesinin şahitlerinden olan kardeşi Nehârî'nin (ö. 929/1523) kabri de aynı hazîrededir. Vakfiyeden Sûzî Çelebi'nin Ayşe adında bir kızı olduğu öğrenilmektedir. Sûzî'nin şairliğinden övgüyle bahseden şuarâ tezkireleri, onun şairlikte en üst noktayı yakalayan sanatkar bir tabiata sahip olduğunu ifade etmektedir. "Serv-i kaddin dikmesi-

dir şâh-ı gül gülzârda / Eşkimin perverdesidir lâleler kûhsârda" matla'lı gazeli pek çok tezkire yazarı tarafından ıktibas edilmiştir. Âşık Çelebi, başka hiçbir eseri bulunmasa bile bu gazelin Sûzî'nin şairliğine ispata kâfi geleceğini belirtir.

Sûzî Çelebi'nin divan tertip ettiği bilinmemektedir. Eldeki tek eseri mesnevi tarzında kaleme aldığı *Gazavatnâme*'sidir. Sehî Bey'in tezkiresi gibi ilk kaynaklarda 15.000 beyit olduğu sürülen eserden bugüne 1795 beyit ulaşmıştır. Bu durum eserinin başlangıçta daha geniş planlandığı halde tamamlanamadığını veya büyük bir kısmının kaybolduğunu düşündürmektedir. *Gazavatnâme* tevhid ve münâcât ile başlamakta, daha sonra Mihaloğlu Ali Bey'in akınları ve hayatının diğer önemli olayları anlatılmaktadır. Sûzî'nin eseri, iki akıncı beyinin hem biyografilerini hem de gazâlarını konu alması bakımından ayrı bir örneğe sahiptir. Eser 300'e yakın gazavatnâme ve fetihnâme arasında akıncı gazâlarını anlatan tek örnek olup Rumeli fetihleri hakkında olduğu gibi akıncı beylerinin hayat tarzları hakkında da doğrudan bilgi veren değerli bir kaynaktır. Sûzî Çelebi eserini devrine göre oldukça sade bir dille kaleme almıştır. Geçiş bölümlerinde sıradan bir nazım olarak görülen şair Ali Bey'den bahsederken coşkulu ve canlı bir üslûp kullanmaktadır. Bunda akıncılara bizzat katılmasının tesiri olduğu muhakkaktır. Dört nüshası bilinen *Gazavatnâme* (Millet Ktp., Manzum, nr. 1339; Preussische Staatsbibliothek, MS, Or., nr. Qu-1468; Zagreb Yugoslav İlim ve Güzel Sanatlar Akademisi İslâm Eserleri Koleksiyonu, nr. 535/1; Agâh Sırrı Levend'in özel kütüphanesinin deki nüsha) edisyon kritiği yapılarak Agâh Sırrı Levend tarafından yayımlanmıştır (Ankara 1956). Sûzî'nin Mihaloğulları soyun-

Sûzî Çelebi'nin *Gazavatnâme*'sinin ilk iki sayfası (Millet Ktp., Manzum, nr. 1339)

dan olduğu ve Mihal Gazi'nin gazavâtı hakkında bir manzume yazdığına dair kayıt henüz doğrulanmış değildir. *Sicill-i Os-mânî*'de Mihaloğulları'ndan Kanûnî Sultan Süleyman döneminde yaşayan ve ilmiyeden olan Prizrenli bir başka Sûzî Çelebi'den bahsedilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Sehî, *Tezkire* (Kut), s. 272 (vr. 101^b-102^a); Âşık Çelebi, *Meşâirü's-şuarâ*, vr. 162^b-163^a; Latîfî, *Tezkiretü's-şuarâ ve tabsiratü'n-nuzamâ* (haz. Rıdvan Canım), Ankara 2000, s. 311-314; *Kühû'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısım* (haz. Mustafa İsen), Ankara 1994, s. 178; Kınalızâde, *Tezkire*, I, 491-493; *Osmanlı Müellifleri*, II, 231-232; A. Olesniski, *Suzi Çelebi turski pesnik istorik, XV-XVI veka*, Skopje 1934, XIII; Levend, *Gazavatnâmeler*, s. 181-227; Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimârî Eserleri II-III*, s. 191-192, 227; "Sûzî Çelebi", *Büyük Türk Klâsikleri*, İstanbul 1986, III, 235 vd.; Mustafa İsen, "Akıncı Gazavatnâmeleri ve Sûzî'nin Mihaloğlu Ali Bey Gazavatnamesi", *Sûzî Çelebi* (haz. Osman Baymak), Prizren 1998, s. 9-14; Osman Baymak, *Sûzî Çelebi*, Prizren 1998; Raif Virniça, *Sûzî ve Vakıf Eserleri*, Ankara 2000; *Prizrenli Suzi'nin 500 Yılı: Bildiriler, Bilgiler, Belgeler* (haz. Altay Suruç Recepoğlu), Prizren 2000; Mehmet Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâilî* (haz. Cemal Kurnaz – Mustafa Tatcı), Ankara 2001, I, 457; M. Kemal Özerin v.dğr., "Prizren Kitabeleri", *VD*, sy. 7 (1968), s. 75-97; *Kâmûsü'l-â'lâm*, IV, 2683; Gönül Alpaz Tekin, "Sûzî Çelebi", *El²* (İng.), IX, 916-917; Fahmettin Başar, "Mihaloğulları", *DİA*, XXX, 24-25; "Sûzî Çelebi", *TDEA*, VIII, 58.

MELİHA Y. SARIKAYA

SÜZİDİL
(Sözül)

Türk müzikisinde bir makam.

Klasik dönem bestekârlarından Abdülhalim Ağa'nın buluşu olup Türk müzikisi makam sınıflamasında şed (göçürülmüş) makamlar sınıfına dahil olan ve hüseyinî-aşiran perdesinde karar eden bir makam-

